

Kontrolóri preveria samosprávne kraje, ako zvládajú úlohy pri tvorbe kľúčových politík

Bratislava 27. júla 2018 – Kontrolóri Najvyššieho kontrolného úradu SR v rámci strategickej analytickej činnosti spracovali predbežnú štúdiu, ktorá popisala najviac rizikové oblasti v pôsobnosti vyšších územných celkov, pri tvorbe a realizácii kľúčových politík na úrovni samosprávnych krajov. Štúdiu úradu sa okrem iného opiera o údaje, ktoré boli získané od krajov prostredníctvom odborného dotazníka. Základnou filozofiou dotazníkového prieskumu bolo zistiť, ako reálne vykonávajú kompetencie VÚC, s akým počtom odborných zamestnancov a s akými finančnými krytím realizujú kľúčové samosprávne stratégie. Kontrolóri získali dáta nielen za úrady samosprávnych krajov, ale i za ich podriadené organizácie za roky 2013 – 2017. Tie využijú pri výkone prierezovej kontroly, ktorú úrad zrealizuje v roku 2019.

Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky je napriek jeho viacerým novelizáciám v podmienkach dnešnej doby prežitý. Napríklad v jednej z kľúčových oblastí, kde pôsobia samosprávne kraje, v oblasti sociálnych vecí, školstva či zdravotníctva boli v ostatných rokoch prijaté osobitné zákony, ktoré definujú pôsobnosť vyšších územných celkov odlišne od toho, ako to je zadefinované v základnom zákone samosprávnych krajov (č. 416/2001 Z. z.). Tento stav vytvára podľa kontrolórov právny chaos, vzniká právne nejednoznačné prostredie, kde rôzne zákony definujú samosprávnym krajom odlišné práva a povinnosti.

Národná autorita pre oblasť externej kontroly zistila, že vyššie územné celky nemajú komplexné informácie o nimi spravovaných oblastiach. Ide napríklad o sumárne informácie, vďaka ktorým je možné objektívne merať uplatnenie absolventov stredných škôl na trhu práce, nemajú k dispozícii čísla o celkovom počte absolventov v jednotlivých študijných odboroch. Táto skutočnosť však má výrazný dopad na to, že samosprávne kraje nemôžu strategicky plánovať verejnú politiku, ktorá súvisí s rozvojom stredného školstva, prípravou mladých ľudí pre reálne potreby trhu práce v regióne. Bez poznania situácie, odborných analýz nie je možné samosprávny kraj efektívne a účinne riadiť, rozvíjať.

Hlavným cieľom zriadenia VÚC bolo zvýšiť ekonomickú výkonnosť regiónov, či znižovať regionálne rozdiely a pružnejšie reagovať na lokálne výzvy. Odbory regionálneho rozvoja, ktoré majú definovať strategické dokumenty pre tieto oblasti sú často len na okraji záujmu vedenia kraja. Podľa zistení kontrolórov, tieto odbory, ktorých pôsobnosť je výrazne prierezová, sú personálne i finančne poddimenzované. Organizačná štruktúra viacerých VÚC vychádza zo sektorového prístupu, t.j. každý odbor si rieši len vlastné problémy, úzko vymedzenú agendu. Tento negatívny jav sa odzrkadľuje tiež pri tvorbe rozpočtov, ktoré síce vychádzajú z princípov programového rozpočtovania, ale z pozície krajov ide viac-menej len o formálny prístup. Formálny proces tvorby rozpočtu pritom nedostatočne vystihuje kvalitu výkonu kľúčových politík, absentujú merateľné ciele a nie je možné hodnotiť efektívnosť použitia verejných zdrojov.

Kontrolóri pri vyhodnocovaní dotazníkov zistili, že samosprávne kraje majú problém rozdeliť svoje výdavky na originálne a prenesené kompetencie. Podľa ústavy i zákona o samosprávnych krajoch pritom náklady na prenesený výkon štátnej správy má kraju uhrádzať štát. Toto však v praxi neplatí. Kontrolný úrad identifikoval riziko napríklad pri neuhrádzaní nákladov spojených s preneseným výkonom štátnej správy na VÚC v oblasti zdravotníctva či farmácie. Keďže kraje nevedia jasne definovať, ktoré kompetencie sú originálne a prenesené, nesledujú náklady na ich výkon, nevedia tak presne vyčíslieť, koľko finančných prostriedkov sú oprávnené od štátu požadovať.

Predbežná štúdiu zameraná na definovanie rizikových oblastí v pôsobnosti vyšších územných celkov, analýza informácií získaných z dotazníkového prieskumu bude premietnutá do kontrolnej akcie, ktorú NKÚ SR vykoná v priebehu roka 2019 vo všetkých 8 samosprávnych krajoch. Cieľom kontroly bude okrem iného porovnať jednotlivé kraje z hľadiska efektívnosti riadenia, kvality poskytovaných služieb a taktiež plnenia úloh súvisiacich s kľúčovými stratégiami kraja.